

Svenska Handbollförbundets (SHF) yttrande avseende den framlagda promemorian U2020/04134/GV – *Idrottsutbildningar i gymnasie- och gymnasiesärskolan*

Sammanfattning

Svenska Handbollförbundet anser att utredningen är väl genomarbetad och har en del förslag som ge bättre förutsättningar samt mer rättssäker och likvärdig utbildning till elitsatsande ungdomar. Vi anser dock att några av förslagen har väldigt stor påverkan på svensk handboll, bland annat dimensionering av utbildningar, tillstyrkansprocess samt urval till utbildning, vilka innebär en försämring för svensk handboll i stort.

I promemorian påstås att NIU-utbildningarna ställer för låga krav på elitidrottsinriktning. Utan att definiera nyckelbegreppet elitidrottssatsning eller redovisa fakta påstår utredaren att antagningen till NIU sköts på ett tveksamt sätt. Detta bör, om det stämmer, enkelt kunna rättas till genom nya riktlinjer från Skolverket. SHF vill att kraven skärps i nuvarande NIU/RIG-system men systemet behålls.

Nedan följer Svenska Handbollförbundets (SHF) kommentarer och synpunkter utifrån promemorian.

4.1 Gymnasie- eller gymnasiesärskoleutbildning med specialidrott ersätts av riksidrottsgymnasium och nationellt godkänd idrottsutbildning

SHF bedömer att förslaget är positivt och välkomnar en ökad tydlighet kring idrottsutbildningar i gymnasie- och gymnasiesärskolan med en idrottsutbildning istället för två olika. Vi önskar dock en förtydligande av konsekvenserna för lagidrotter, t e x beträffande dimensionering och finansiering. Vi vill också lyfta fram behovet av "andra spåret" för elever som inte kommer in i det nya systemet.

Förslaget innebär att all idrottsutbildning på gymnasial nivå blir riksrekryterande, vilket medför att kommunala utbildningsanordnare av NIU ska gå över till riksrekrytering. Det

behöver förtydligas vad som utgör skolans och specialförbundets ansvar och vad som åligger eleven och dennes vårdnadshavare gällande boendesituation och den idrottsliga situationen. Det sistnämnda kan exempelvis innebära att eleven ska finna en plats i en ny idrottsorganisation.

Dessutom är det en extra stor utmaning för en ungdom att klara både en gymnasieutbildning och en elitsatsning, och samtidigt flytta hemifrån i tidig ålder. Det är därför inte odelat positivt att all utbildning blir riksrekryterande, och önskvärt att tillstånd att bedriva den nya idrottsutbildningen får en geografisk

spridning så att ungdomar i så liten utsträckning som möjligt behöver flytta långt hemifrån

4.2 Det ska finnas nationella krav för att få vara en gymnasie- eller gymnasiesärskoleutbildning med specialidrott

SHF anser att det är viktigt att kraven är tydliga och relevanta för ämnet specialidrott. Vi anser det mycket viktigt att specialidrottsförbunden är delaktiga i processen för kravbildningen. SHF saknar klarläggande om samverkan med föreningar, ett samverkansavtal med föreningen.

4.3 Bestämmelserna om var ansökan ska lämnas ska förbli oförändrade

SHF har inga synpunkter på denna punkt.

4.4 Skolverket beslutar om utbildningen efter förslag från Riksidrottsförbundet och yttrande från ett specialidrottsförbund

SHF anser att det är ytterst viktigt att yttrandet som SHF gör är avgörande för beslutet. Utifrån det antal utbildningsplatser som handbollen behöver, är det mycket svårt för Skolverket och Riksidrottsförbundet att bedöma vilka skolor och hur många elevplatser som behövs, vilket även nämns i utredningen. Ett förtydligande av betydelsen av specialidrottsförbundets yttrande önskas.

4.5 Staten och kommunerna ska dela på kostnaden för ämnet specialidrott

SHF bedömer att förslaget är positivt då det innebär en tydligare reglering och ökad likvärdighet för utbildningen. SHF anser att det ändå behöver förtydligas vad "Riksprislistan" innebär för lagsporter kontra individuella idrotter.

4.6 Utbildningen ska vara avgiftsfri med undantag för den utrustning som behövs för elitidrotten

SHF anser att det är bra med ett förtydligande kring avgifter och har inga övriga synpunkter.

4.7 Lika möjligheter till utbildning oavsett kön samt andra frågor om urval

SHF anser att den föreslagna texten i gymnasieförordningen 5 kap 26§ om urval, "Vid urval ska hänsyn tas till den elitnivå som den sökande uppnått i sin ålderskategori i den aktuella specialidrotten", behöver skrivas om. Denna text har inget stöd från varken forskning eller beprövad erfarenhet, utan kan istället leda till en tidig selektering/urval. Detta går helt emot våra riktlinjer mot tidig selektering samt RF's "Idrotten vill". Att rangordna elever som är 15 år är redan nu en mycket komplicerad process, där vi aldrig kan vara säkra på att vi väljer rätta

elever. Syftet med utbildningen är att utbilda framtida elitidrottsutövare, inte att ta ut elever som har kommit längst vid 15 års ålder. Framtida potential är viktigare än dagens resultat. Risken för "Relative Age Effect" är mycket stor om vi endast bedömer elever från dagens resultat."

Vi anser också att urvalsregler behöver förtydligas, t e x ska antalet platser för pojkar och flickor fastställas. För SHF:s del är det optimala antalet platser 50% per kön, vilket överensstämmer med könsfördelningen bland det totala antalet utövare i denna ålder.

4.8 Vissa kurser i idrott och hälsa behöver ses över i särskild ordning – specialidrott kan ses över i det kontinuerliga arbetet med styrdokumentet

SHF anser att det blir mycket viktigt att elever som inte kommer in i det nya systemet, erbjuds ett bra alternativ på lokal/regional nivå. Kurserna inom Idrott och hälsa Specialisering behöver revideras alternativt att nya kurser skapas, så att de ger eleverna en möjlighet till en satsning inom vald idrott. För att kvalitén på undervisningen och kunskapskraven ska motsvara vad som krävs för att göra en elitsatsning måste möjlighet till urval göras så att de med bäst förutsättningar antas. Krav bör också ställas på att läraren har fördjupade kunskaper i handboll och genomgått handbollförbundets högre tränarkurser. Skolan ska ha tillgång till idrottshall, gym och lektioner på förmiddagar. Specialförbundens roll bör tydliggöras.

4.9 Insatser behövs för att få fler legitimerade och behöriga lärare i specialidrott

SHF ställer sig positiv till förslaget och anser att det behövs smidigare vägar för att få legitimerade lärare inom specialidrott. Vi vill dock framhålla att även den formella tränarutbildningen för respektive idrott måste vägas in för att kunna betraktas som giltig behörighet för lärare inom vald idrott.

4.10 Utbildning på entreprenad i ämnet specialidrott bör även i fortsättningen bara tillåtas i undantagsfall när det medges av regeringen

SHF anser att förslaget behöver omarbetas så att frågan kring specialister (tränare) och deras ersättningar ska tydliggöras.

4.11 En ny överklagandebestämmelse införs

SHF anser att det behövs förtydligande angående vilka beslut som kan överklagas, annars är risken stor att huvudmannen och även SF belastas av många överklaganden.

5 Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

SHF har inga synpunkter på beslutet mer än att den gällande NIU-perioden för handbollen per automatik till läsåret 2023/2024 utan nya ansökningsomgångar ska förlängas.

Övriga synpunkter

Dimensionering

Lagbollssporterna behöver en stor kritisk massa för att få fram en topp. Ett stort urval av möjliga talanger är en förutsättning för att få fram handbollsspelare i världsklass. NIU har varit en framgångsfaktor för vårt damlandslag som har gått till att över tid tillhöra topp 8 i världen. Den viktigaste faktorn för denna framgång är att våra mest talangfulla tjejer i 16-18 årsåldern har blivit tränade av elittränare under tre års tid, vilket få klubbar haft råd med innan NIU infördes 2011.

SHF anser att den viktigaste frågan, gällande dimensionering, berörs för lite i förslaget. Vi önskar ett konkret förslag angående antalet skolor och elevplatser som ska fördelas till handbollen. För handbollen passar det inte med centraliserade lösningar på ett fåtal orter. Vi ser en stor risk i förslaget att handbollen förlorar väldigt många utbildningsplatser, vilket drabbar svensk handboll stort.

Vi anser att förslaget går emot våra riktlinjer i vår spelar- och tränarutbildning, där vi strävar efter att så många spelare som möjligt ska få så bra utbildning som möjligt. Detta gynnar både svensk handboll i stort samt vår elitverksamhet. Vi anser även att förslaget går emot RF's eget dokument "Idrotten vill", där man vill gå från triangel till rektangel. Vi undrar även om man, vid dimensioneringen, kommer att ta hänsyn till storleken och utspridningen av idrotten geografiskt, antalet utövare, sökande till ämnet specialidrott, nationellt intresse för idrotten, eller möjlighet till professionellt utövande, bara för att nämna några aspekter.

Vi anser också att man behöver ta hänsyn till idrottens olika särarter, lagsporter kontra individuella sporter. För att kunna utbilda duktiga handbollsspelare, krävs det många med- och motspelare, d v s antalet spelare måste vara tillräckligt många för att kunna skapa bra träningsmiljöer.

Koppling till forskning och beprövad erfarenhet

Vi saknar underlag och hänvisningar till forskning och beprövade erfarenheter i förslaget.

Förtydligande av "elitmiljö"

Vi anser att vi jobbar med elitförberedande verksamhet, d v s ungdomar som bedöms ha en potential att nå eliten inom handboll. För oss innebär elit att man spelar i någon av våra två högsta serier för seniorer, dit har väldigt få spelare hunnit under gymnasietiden.

Koppling till föreningsmiljön

SHF saknar fakta om samverkan med föreningar, samarbetsavtal, osv, vilka är viktiga delar för oss lagsporter.

Reflektion

Idrottsgymnasiernas framtid – Bortse inte från ungdomars perspektiv

En del av förslagen om kostnadsfördelning, elevavgifter, validering och lärarnas kompetens är bra. Övergripande saknas dock helt elev- och ungdomsperspektivet. Det har lett utredarna till den felaktiga slutsatsen att NIU-utbildningarna ska avskaffas.

Riksrekryterande idrottsgymnasier innebär att elever bryter upp från hemmiljön, kompisar och sin lokala idrottsförening för att inackorderas på utbildningsorten. De regionala idrottsutbildningarna har ett lokalt upptagningsområde utifrån huvudmannen.

Det finns starka skäl till att ungdomar i främst lagsporter väljer en regional idrottsutbildning före en riksrekryterande idrottsutbildning. Regionala utbildningar erbjuder ungdomarna att bo kvar hemma, behålla kompisar och sin hemidrottsförening. Detta är positivt för ungdomarna och bidrar till idrottens bredd och mångfald.

En skada, problem med studier eller idrotten innebär svårigheter för eleven. Bor eleven inackorderad kan han/hon inte få samma stöd som i hemmiljön.

Elitsatsning bör innebära att spelaren har en potential att som vuxen utvecklas till att kunna konkurrera om svenskt mästerskap. I individuella grenar innebär det ett begränsat antal idrottsutövare, som uppfyller kriterierna, medan det i lagsporter

gör att många fler uppfyller kriteriet. Det indikerar att riksrekryterande idrottsgymnasier behövs för individuella idrotter, medan regionala idrottsutbildningar bäst tillgodoser idrottsungdomar i lagsporter.

Det är svårt att bedöma vilken 15-åring som har rätt talang för elitidrott. Ett för snävt urval riskerar därför att sålla bort dem som har en senare utveckling.

En bredare satsning har många andra fördelar, bl.a. att det bejakar ungdomars intresse och drivkraft.

Några kritiska frågor är: Kommer de bäst lämpade idrottsungdomarna i lagsporter att välja riksrekryterande idrottsgymnasier i framtiden? Om de gör det kan föreningen tvingas lägga ner lag, när duktiga och tongivande spelare flyttar. Ett stort urval av möjliga talanger är en förutsättning för att få fram handbollsspelare i världsklass.

Många idrottsungdomar väljer idag NIU-utbildning och hemmiljön. I ett samhällsperspektiv ger NIU-utbildningar utöver motiverade ungdomar andra mervärden. Idrottsledare/tränare liksom domare rekryteras ofta bland idrottsungdomar. NIU ger förutsättningar för att utbilda och utveckla kompetensen hos fler handbollstränare genom att läraren kan kombinera lärar- och tränarroll. *Dessa tränare utvecklar i sin tur talangerna mot världstoppen.*

Enligt vår uppfattning bör regionala idrottsutbildningar utökas i den takt som ungdomarna efterfrågar det. De positiva effekterna är starka. Staten bör överväga att aktivt stödja fler regionala utbildningar för att skapa en regional elit.